

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví
Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Marie Hajdová

Knižní veletrhy jako nástroj akvizice v knihovnách

Bakalářská práce

Praha 12.06.2009

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Anna Stöcklová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 12. června 2009

.....

podpis studenta

HAJDOVÁ, Marie. *Knižní veletrhy jako nástroj akvizice v knihovnách [Book fairs: acquisition source for libraries]*. Praha, 2009-06-12. 46 s., 4 s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Anna Stöcklová.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem českých a zahraničních knižních veletrhů a jejich využití v akvizici nových dokumentů vybraných knihoven. V úvodu práce je pojednáno o obecných aspektech knižních veletrhů a jejich významu v dnešní době. První kapitola pojednává o historii a současnosti mezinárodních veletrhů ve Frankfurtu nad Mohanem, Lipsku, Londýně a Bologni. Obsahem druhé kapitoly je přehled veletrhů v České republice. Podrobně je zpracován největší český veletrh Svět knihy Praha. Poslední kapitola je zaměřena na roli knižních veletrhů pro knihovny a zejména na proces akvizice. Následuje rozbor přístupu k veletrhům u vybraných institucí – Národní knihovna ČR, Městská knihovna Praha, Knihovna společenských věd T.G.M. v Jinonicích a Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku.

Klíčová slova

akvizice, akviziční zdroje, čtenářství, dětská literatura, knižní obchod, knižní trhy, nakladatelé a vydavatelé, propagace, veletrhy, Svět knihy Praha (Praha, Česko), Frankfurtský knižní veletrh (Frankfurt nad Mohanem, Německo), Londýnský knižní veletrh (Londýn, Velká Británie), Knižní veletrh v Lipsku (Lipsko, Německo), Veletrh dětské knihy (Bologna, Itálie)

Obsah

<u>Předmluva.....</u>	<u>6</u>
<u>Úvod.....</u>	<u>8</u>
Obecná historie veletrhů	10
Typologie knižních veletrhů.....	10
<u>Knižní veletrhy v zahraničí.....</u>	<u>12</u>
Leipziger Buchmesse.....	12
Bologna Children's Book Fair.....	15
London Book Fair.....	17
Frankfurter Buchmesse.....	19
<u>Knižní veletrhy v České republice.....</u>	<u>25</u>
Veletrh dětské knihy v Liberci.....	25
Svět knihy Praha.....	26
Polabský knižní veletrh.....	30
Svět knihy dětem.....	30
Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě.....	31
Libri Olomouc.....	32
<u>Využití knižních veletrhů v akviziční činnosti knihoven.....</u>	<u>33</u>
Národní knihovna	34
Městská knihovna v Praze.....	35
Knihovna společenských věd T.G.Masaryka v Jinonicích.....	36
Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku.....	36
Shrnutí.....	36
<u>Závěr.....</u>	<u>38</u>
<u>Použitá literatura.....</u>	<u>39</u>
<u>Přílohy.....</u>	<u>43</u>
Mezinárodní knižní veletrhy pro rok 2009 - výběr.....	43
Fotografie.....	44

Předmluva

Tato bakalářská práce se věnuje tématu knižních veletrhů a jejich roli v akviziční činnosti knihoven. Od roku 2007 jsem měla možnost podílet se na produkci doprovodných programů v rámci knižního veletrhu Svět knihy Praha a na prezentaci českých nakladatelů na letošním ročníku London Book Fair.

Práce si klade za cíl stručně zmapovat významné knižní veletrhy v zahraničí, vybrány byly akce ve Frankfurtu, Londýně, Lipsku a Bologni. Další částí je přehled českých knižních veletrhů, které se konají v různých českých městech. V rámci kapitol jsou popisované akce seřazené chronologicky dle data jejich pořádání během roku.

Třetí část je věnována využití veletrhů v akviziční činnosti vybraných knihoven. Cílem třetí kapitoly bylo zjistit, jakou roli hrají veletrhy při získávání nových dokumentů do knihovního fondu vybraných knihoven. Těmito knihovnami jsou Národní knihovna ČR, Městská knihovna v Praze, Knihovna společenských věd T.G.M. v Jinonicích a Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku. Přes opakované dotazy se mi nepodařilo získat vyjádření za Moravskou zemskou knihovnu.

Při psaní této práce jsem měla velké problémy s literaturou a informačními zdroji. Na osobní prosbu jsem získala od ředitelky pražského knižního veletrhu několik nepublikovaných materiálů, zejména projevů vztahujících se k obecným aspektům knižních veletrhů.

Pramenem jsou především články z odborných časopisů, jejich rozsah je však velmi malý, většinou jedna až tři strany. Zdrojem byly také webové stránky jednotlivých pořadatelů, kde jsou však většinou jen informace vztahující se k aktuálnímu ročníku a praktické informace pro vystavovatele a návštěvníky. Informace ke kapitole o vztahu knihoven a veletrhů byly získány výhradně formou odpovědí na dotazník.

Velmi složité bylo získat informace o historii těchto veletrhů, nejpřehledněji z nich je zmapován Frankfurtský knižní veletrh, o jehož historii sepsal Peter Weidhaas knihu. Tato skutečnost přispěla k tomu, že kapitola o Frankfurtském veletrhu je obsáhlejší než kapitoly o jiných zahraničních akcích.

Rozsah práce je 46 stran, v závěru práce jsou připojeny čtyři strany příloh, z toho tři strany fotografií k tématu práce. Citace v textu jsou uvedeny formou průběžných

poznámek pod čarou, záznamy použité literatury byly vytvořeny dle normy ISO 690 a ISO 690-2. Záznamy jsou řazeny dle jména autora, příp. názvu, dále pak chronologicky.

Závěrem bych chtěla poděkovat těm, kteří mi poskytli materiály a informace k jednotlivým kapitolám a cenné rady během psaní této práce. Jmenovitě bych ráda poděkovala ředitelce veletrhu Svět knihy paní PhDr. Daně Kalinové, která od začátku podpořila myšlenku této práce, poskytla mi zajímavé materiály a informace, a především mi umožnila aktivně se zúčastnit veletrhů v Londýně a Praze. Ještě bych ráda poděkovala paní Mgr. Renatě Kricnerové za cenné rady během psaní práce a korektury textu.

Úvod

Knižní veletrhy mají nejen kulturní, ale také obchodní význam pro zemi či region, v němž jsou pořádány. Jsou místem, kde se prezentuje aktuální stav knižní produkce v národním a mezinárodním měřítku a zároveň nabízejí prostor pro představení nových trendů a technologií, v neposlední řadě napomáhají šíření národní a překladové literatury.

Jednou ze zásadních funkcí, zejména mezinárodních veletrhů, je obchod s autorskými právy pro vydávání knih, jejich překlady a k televiznímu a filmovému zpracování. Obchod s autorskými právy byl hlavním důvodem k zakládání prvních knižních veletrhů. Teprve později se začaly pořádat doprovodné akce, jejichž cílem je propagace literatury a nových trendů v této oblasti. Veletrhy, jež jsou na distribuci autorských práv zaměřeny dodnes, mají přímo ve výstavním areálu vybudované tzv. Rights Centre, což je místo určené literárním agentům, spisovatelům a nakladatelům k jednáním o prodeji a nákupu práv.

Nabízí se otázka, zda-li jsou veletrhy v dnešní době ještě aktuální. Peter Weidhaas, předseda Konference ředitelů mezinárodních knižních veletrhů, považuje knižní veletrhy především za místo setkávání všech profesí, jež se na knižní produkci podílejí. Moderní technologie a média by měla být užívána pouze jako prostředek či doplněk k přímému, osobnímu dialogu. Už více jak 600 let řídí knižní veletrhy cestu knihy od nápadu přes autora až ke čtenáři. Podle jeho slov, o knihách se musí mluvit, aby se dostaly k těm, kterým jsou určeny.¹

V podobném duchu hovořil také Alistair Burtenshaw, ředitel London Book Fair. Ve svém projevu na konferenci ředitelů knižních veletrhů přirovnal tyto akce k větší verzi výkladní skříně, s možností prohlížení, nákupu, prodeje a propagace vystaveného zboží. Dále upozornil, že před několika lety začaly být knižní veletrhy považovány za přežitek, protože osobní setkání byla z velké části nahrazena elektronickou komunikací. Dnes se však ukazuje, že prezentace a osobní kontakt je velmi důležitý. Knižní trh je celosvětově velmi rozsáhlý. Přímé jednání hraje, zejména v knižním obchodě, kdy nakladatelé neustále hledají nové tituly a autory, zásadní roli. Veškeré elektronické zdroje informací, webové stránky nakladatelů a distributorů sice orientaci na trhu usnadňují, při osobním kontaktu lze však lépe

¹Peter Weidhaas, z projevu na 28th IPA Publisher Congress, 2008.

dohodnout novou spolupráci, výhodnější podmínky nebo obnovit původní kontakty. Prezentace na veletrzích také umožňuje získat co nejpřesnější představu o tématickém profilu nakladatelů a tiskové a obsahové kvalitě publikací.²

Velké obavy mezi pořadateli vzbuzuje od minulého roku celosvětová ekonomická krize, která se postupně začala odrážet i v oblasti knižního trhu. Na letošních ročnících veletrhů se projevila zejména v účasti vystavovatelů. Někteří zmenšovali plochu svých stánků, jiní se neúčastnili vůbec. Našli se ovšem i tací, kteří naopak měli svou prezentaci větší a nákladnější než dříve. Naopak nijak razantně se krize neprojevila v návštěvnosti. Na významných mezinárodních veletrzích byla větší než v minulých letech. Společnost Leipziger Messe, která organizuje veletrhy na výstavišti v Lipsku, zaznamenala celkové snížení návštěvnosti a účasti u všech veletrhů, kromě knižního, na který oproti roku 2008 zavítalo více lidí.

Veletrhy jsou také místem konání seminářů, debat a jiných doprovodných akcí, které tématicky zasahují i do jiných oblastí než je knižní obchod a literatura. Zabývají se politickými problémy jako je cenzura a svoboda projevu v různých zemích, právy a postavením etnických menšin, debat se často účastní exiloví nebo kontroverzní autoři, kteří tak mají možnost otevřeně se k těmto otázkám vyjadřovat. Na Frankfurtském veletrhu v roce 2008 bylo čestnou zemí Turecko. V rámci slavnostního zahájení uznávaný autor Orhan Pamuk, nositel Nobelovy ceny za literaturu, otevřeně kritizoval zacházení vlády se spisovateli, jejich věznění a cenzuru. To by samo o sobě nebylo tak výjimečné, kdyby zahájení nebyl přítomen také turecký prezident Abdullah Gül. Lze očekávat, že podobně otevření budou někteří hosté i letošního ročníku, kdy je čestnou zemí Čína.³

Jiné debaty a prezentace se věnují technologickým a informačním trendům, což zahrnuje již delší dobu diskutované téma internetového zpřístupnění knih a tzv. e-books. V rámci letošního londýnského veletrhu představoval mezi nakladateli zástupce firmy Google její nový produkt navazující na službu Google books, která umožňuje globální zpřístupnění publikací a je věnována zejména rozšiřování plných textů. Služba je pro nakladatele zajímavá především možností dalšího prodeje a inzerce knih přes tento známý internetový vyhledávač. Produkt je právě ve vývojové fázi. V rámci letošního pražského veletrhu Svět knihy proběhla rovněž

² Alistair Burtenshaw, z projevu na 28th IPA Publisher Congress, 2008.

³ ASHLING, Jim, Book Fair breaks attendance record while Europe looks to the future, s. 24.

prezentace technologie Microsoft Surface, kterou představili tvůrci české verze internetové encyklopedie Wikipedie. Představeny byly také trendy digitální distribuce knižních děl a současných technologií, jako např. Amazon Kindle.

S technologickými tématy a elektronickému zpřístupňování knih se často pojí otázka autorských práv. Vzhledem k účasti nakladatelů, literárních agentů a samotných autorů jsou právě knižní veletrhy místem, kde se s autorskými právy nejen obchoduje, ale také se diskutuje o jejich dodržování a celkovém vývoji v této oblasti.

Obecná historie veletrhů

Veletrhy se postupem času vyvinuly z trhů, na nichž lidé ukazovali a nabízeli nejprve ke směně a poté také k prodeji své zboží – plodiny nebo řemeslné výrobky. Nejvhodnější byla místa s velkým pohybem lidí, např. náměstí nebo křižovatky obchodních cest. Později se trhy začaly konat u příležitosti velkých církevních svátků, tento vliv je zřejmý u německého výrazu pro veletrh – die Messe – což znamená také mše. Tradice trhů na českém území sahá až do 13. stol., kdy bylo městu Brno uděleno povolení pořádat jednou ročně výroční trh.

S příchodem průmyslové revoluce se začaly trhy více zaměřovat na jednotlivé druhy zboží. Mezníkem v historii českých veletrhů byla Všeobecná zemská výstava v roce 1891. Po vzniku Československa bylo v Brně otevřeno nové výstaviště, na němž bylo v roce 1928 uvedena Výstava soudobé kultury v Československu. Brněnské výstaviště je dodnes celosvětově známé zejména díky svému architektonickému řešení. Právě na tomto výstavišti se v roce 1959 konal první mezinárodní veletrh, který byl počátkem pořádání mezinárodních veletrhů v současném pojetí u nás⁴.

Typologie knižních veletrhů

Typologie knižních veletrhů vychází ze všeobecného rozdělení. Veletrhem mezinárodním označujeme akci, na které počet zahraničních vystavovatelů dosahuje nejméně 20%, případně pokrývá 20% z celkové plochy výstaviště. Knižní veletrh spadá do skupiny specializovaných akcí, které jsou zaměřeny pouze na určitý druh služeb nebo výrobků.

⁴ FORET, Miroslav, Vystavujeme na veletrhu, s. 4.

Knižní veletrhy lze rozdělit do tří základních skupin podle jejich zaměření a hlavních cílů. V prvních dvou skupinách nalezneme především významné mezinárodní veletrhy, které vzbuzují velký ohlas v obchodní i kulturní oblasti knižního trhu. Každá ze skupin je rovněž určena jiným návštěvníkům.

První skupinu tvoří velmi významné obchodní veletrhy, které jsou zaměřeny výhradně komerčním směrem, zejména na obchod s autorskými právy, a tím otevírají cestu ke knižnímu trhu dané oblasti. Tyto akce jsou zaměřeny na odbornou veřejnost z řad nakladatelů, knihkupců, literárních agentů a filmových producentů, a většinou zastupují silnou jazykovou oblast nebo specifický literární žánr. Nebývají přístupné široké veřejnosti a jejich doprovodný program není tak bohatý jako u jiných. Mezi takové veletrhy bychom mohli zařadit Frankfurtský knižní veletrh, veletrh v Londýně, Bologni nebo BookExpo America.

Do **druhé skupiny** je zařazena celá řada akcí kombinující obchodní charakter s prvky literárního festivalu. Doprovodnými programy bývají autorská čtení, výstavy, besedy se spisovateli, překladateli nebo knihkupci, příp. také možnost přímého prodeje knih. Tyto akce jsou určeny jak odborné, tak především široké veřejnosti. Jedním z významných prvků těchto veletrhů je všeobecná propagace literatury a četby. Často propojují významné události nebo témata s jejich literární podobou, např. k významnému historickému výročí jsou uspořádány výstavy jejich knižních zpracování. Takovými veletrhy jsou Lipský veletrh, veletrh non-fiction v Moskvě nebo veletrh ve švédském Göteborgu. Bezpochyby sem patří i největší český veletrh Svět knihy Praha.

Existuje ještě **třetí skupina** knižních veletrhů, které už ovšem nepatří mezi skupinu mezinárodních akcí. Jsou to národní nebo regionální veletrhy primárně určené široké veřejnosti. Zaměřují se především na prodej knih a na propagaci četby a literatury, často se zaměřením na děti a mládež. Díky možnosti přímého prodeje nabízejí také bezprostřední informaci o čtenářské poptávce. V České republice jsou zastoupeny několika akcemi, jejich dosah je v podstatě pouze regionální. Mezi tyto akce patří Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě, veletrh Libri Olomouc nebo Veletrh dětské knihy v Liberci.

Knižní veletrhy v zahraničí

Zejména v Evropě se během celého roku koná řada akcí se silnou mezinárodní účastí. Bezsporně nejvýznamnějším veletrhem je Frankfurtský knižní veletrh, který je rovněž nejdéle probíhajícím veletrhem na světě. V oblasti literatury pro děti a mládež je jednou ze zásadních akcí veletrh v Bologni. Ve Spojených státech amerických probíhá na několika místech veletrh BookExpo, jež je důležitý pro nakladatele a literární agenty, kteří by na tento trh rádi pronikli. Mezi asijskými knižními veletrhy jsou významné akce např. v Bangkoku nebo korejském Soulu.

Mezi zahraničními knižními veletrhy najdeme několik velmi významných akcí mezinárodního charakteru, které jsou centrem obchodu s autorskými právy a místem obchodních setkání všech subjektů knižního trhu. Jejich charakter se pohybuje od čistě obchodních veletrhů až po akce s významným podílem doprovodných akcí zaměřených na propagaci literatury mezi širokou veřejností.

Leipziger Buchmesse

Historie

První knižní veletrh v Lipsku se konal již v roce 1493. V té době se však konal knižní trh ve Frankfurtu nad Mohanem, proto nebyl tento veletrh příliš významný. Během let se však i zde zvyšoval počet nakladatelů a vydavatelů. V důsledku reformace, kdy se Lipsko stalo protestantským městem a narůstal obchod s východními státy, se začalo Lipsko rozvíjet v obchodní centrum. V polovině 16. stol. začala posilovat také pozice zdejšího knižního veletrhu, který poprvé překonal Frankfurtský v roce 1586. Charakter trhu se začal přizpůsobovat požadavkům obchodníků, kteří už nechtěli jednání uzavírat jen na trzích, ale celoročně. Již tehdy se objevuje problém s neautorizovanými, dnes bychom řekli pirátskými kopiemi a výtisky. Tyto knihy byly zpočátku na trzích velmi často nabízeny, proto v roce 1773 bylo jejich šíření na trzích zakázáno.

V Lipsku vznikla v r. 1825 první asociace nakladatelů, tiskařů a distributorů – Exchange Association – jejíž činnost pokračuje v podstatě dodnes. Asociace začala vydávat první časopis z oblasti knižního trhu – Exchange News for German Book Dealers, který vychází dodnes. V polovině 19. století začal význam knižních veletrhů upadat. Způsob pořádání se v podstatě od středověku nezměnil, přímé obchodování

na trzích však nahrazovaly nové způsoby komunikace. Přesto Lipsko zůstalo centrem evropského knižního obchodu. Veletrh přestával být místem přímého prodeje a místo toho se zde sjednávaly kontakty mezi různými odvětvími knižního trhu.

Po první světové válce se v Lipsku objevili hned dva knižní veletrhy. Tehdy existovaly v Německu dvě asociace sdružující nakladatele. Jejich zástupci se nemohli shodnout na obnovení lipského veletrhu, proto každá pořádala vlastní akci určenou svým členům. Už v roce 1919 se však konal jen jeden knižní veletrh pod názvem BUGRA Fair (knihy a grafické umění). Pořádal se až do roku 1928, další rok byl však pro nedostatek zájmu zrušen. Tímto rokem také skončila významná éra knižního veletrhu v Lipsku, která byla obnovena až po roce 1989.

Po sjednocení Německa v roce 1990 opět upadal význam Lipska jako centra knižního obchodu. V Německu se konal již zmíněný veletrh ve Frankfurtu a nebylo jasné, jestli je potřeba pořádat v Německu ještě jeden knižní veletrh. Vzhledem k geografické poloze Lipska a jeho historickým vazbám k východnímu bloku, vznikla myšlenka zaměřit se na státy střední a východní Evropy. Nová podoba veletrhu, jehož první ročník proběhl v roce 1992 a byl prezentován jako „jarní knižní fórum“, byl určen především nakladatelům z těchto zemí⁵. Knižní trh byl po roce 1990 v těchto státech ve velmi špatném stavu. V rámci této akce měli nakladatelé z Německa a bývalých socialistických zemí příležitost setkat se a pomoci vybudovat silnější knižní trh. Je třeba zdůraznit, že v počátcích byla tato pomoc zaměřena zejména na nakladatele z bývalého východního Německa.

Od roku 1994 je každý ročník věnován knižní kultuře v jedné zemi, tzv. Landesschwerpunkt. První zemí bylo Rusko a v roce 1995 byla v rámci veletrhu představena Česká republika. Paralelním veletrhem je prodejní výstava antikvárních knih a tisků Antiquariatsmesse, která probíhá od roku 1995.

Současnost

Lipský knižní veletrh je druhým nejvýznamnějším a největším mezinárodním knižním veletrhem konajícím se v Německu. Jeho smyslem je setkávání nakladatelů, veřejnosti a zástupců médií a propagace především evropské literární tvorby. Podle slov Olivera Zilleho, ředitele Lipského knižního veletrhu, je určen především knihkupcům, zatímco Frankfurt je zaměřen na nakladatele⁶. Veletrh je otevřen široké

⁵ LOTTMAN, Herbert, Leipzig: Germany's other book fair seeks a new role.

⁶ LOTTMAN, Herbert, Leipzig: Germany's other book fair seeks a new role.

veřejnosti nejen z řad odborníků, ale především čtenářů, kteří mají možnost se v rámci doprovodných programů setkat s velmi zajímavými osobnostmi. Poslední ročník navštívilo 147 000 návštěvníků, z toho téměř 30% tvořili odborní návštěvníci⁷.

Organizátorem je společnost Leipziger Messe. Veletrh se koná v průběhu března na výstavišti v centru Lipska na výstavišti na ploše téměř 65 000 m². Každoročně se jej zúčastní vystavovatelé z Německa, Evropy, Asie a Ameriky. V roce 2009 jejich počet přesáhl dva tisíce, nejvíce bylo zastoupeno Německo, Rakousko, Švýcarsko, dále se zde prezentovalo např. Rusko, Itálie, Čína, Tchaj-wan, Korea, USA.

Jednotlivá odvětví knižního i mediálního trhu jsou představována v několika tematických částech, v jejichž rámci probíhají diskuze a semináře. Značná pozornost je věnována literatuře pro děti a mládež a s tím související oblast vzdělávání. Dětem a mladým lidem jsou knihy představeny jako prostor pro fantazii a vzdělávání. Velká část programu je zaměřena na literaturu střední a východní Evropy. Během veletrhu probíhá řada pořadů se spisovateli a jinými představiteli literatury a kultury těchto zemí. Zajímavou částí je prezentace mladých spisovatelů, kteří se ve své zemi dokázali prosadit, pod názvem Small languages – Great literature (Nevelké jazyky – velká literatura).

Návštěvníci i vystavovatelé se shodují, že přes velkou plochu výstaviště a vysoký počet účastníků, má veletrh klidnou atmosféru a mnoho z nich se zde cítí příjemněji než ve Frankfurtu, který je akcí především obchodní. Svou zásluhu na tom má bohatý doprovodný program a zajímaví hosté. V minulosti se zde představili takoví spisovatelé jako Günter Grass, Imre Kertész, Umberto Eco nebo Salman Rushdie.

Autorská čtení se konají především v rámci akce Lipsko čte – Leipzig liest, kterých se účastní na 1500 autorů v rámci 300 autorských čtení. Vedle samotného veletrhu se konají často na velmi nezvyklých místech, např. restaurace, kostely, muzea. Zde stojí za zmínku, že podobná akce Noc literatury, organizovaná Českými centry, se letos poprvé konala v Praze v rámci knižního veletrhu Svět knihy.

Vedle besed, autorských čtení a přednášek se na veletrhu uděluje několik cen, z nichž nejvýznamnější je cena veletrhu – Preis der Leipziger Buchmesse – založená v roce 2005. Sedmičlenná porota ji uděluje autorům v kategoriích beletrie, populárně

⁷ Dle údajů serveru Bussinesinfo.cz – Informace o knižním veletrhu v Lipsku 2009.

naučná literatura a za překlad. Celková dotace pro oceněné autory dosáhla v roce 2009 výše 45.000 EUR. Další významnou cenou je Cena evropského porozumění – Leipziger Buchpreis zur europäischen Verständigung, kterou uděluje Město Lipsko, Německá asociace knihkupců a nakladatelů, společnost Leipziger Messe a spolková země Sasko⁸.

Lipský veletrh je velmi důležitý i pro knihovníky, každoročně jej doplňuje seminář určený odborné knihovnické veřejnosti⁹. Pravidelně se představuje Národní knihovna ČR, v roce 1995 zde měly svou expozici také české vědecké knihovny.

Na veletrhu v Lipsku mívá svou velkou účast také Česká republika. Letošního ročníku se zúčastnilo 13 českých nakladatelství – Academia, Albatros, Argo, Host, Mladá fronta aj. Českou účast pravidelně organizuje společnost Svět knihy s.r.o. za podpory Ministerstva kultury ČR. V rámci doprovodných programů přijíždí také řada českých spisovatelů, kteří zde pořádají besedy a autorská čtení. Letos se představila Tereza Boučková, Miloš Urban nebo Martin Šmaus, v minulých letech také Michal Viewegh, Petra Hůlová, Jaroslav Rudiš, Emil Hakl či Jáchym Topol.

Bologna Children's Book Fair

Historie

Místem pro prezentaci literatury pro děti a mládež všech žánrů je od roku 1965 knižní veletrh v Bologni. Pořadatelem je italská společnost BolognaFiere Group, která organizuje obchodní veletrhy a konference z mnoha oblastí. Každoročně se koná ke konci března v prostorách výstaviště Bologna Fair Centre.

Už od prvního ročníku je hlavním smyslem veletrhu prodej autorských práv nejen nakladatelům, ale také filmovým producentům. V rámci typologie knižních veletrhů jej lze zařadit mezi obchodní akce, veletrh je určen výhradně odborným návštěvníkům. Mezi odborné návštěvníky patří nakladatelé dětské literatury a učebnic, spisovatelé, literární agenti, distributoři, knihovníci, učitelé, knihkupci, ilustrátoři, překladatelé a zástupci mezinárodních organizací. Z toho plyne také zákaz vstupu dětem a mládeži do 18. let. Do roku 1996 byl přístupný pouze po registraci, vstup byl ovšem zdarma¹⁰.

⁸ Leipziger Buchmesse [online] – oficiální internetová stránka veletrhu

⁹ BARTOŠOVÁ, Hana, Lipský knižní veletrh.

¹⁰ LOTTMAN, Herber., Bologna 95 : Let's make a new deal, *Publishers Weekly*, s. 39.

Každoročně se veletrhu zúčastní největší vydavatelé dětské literatury z Evropy, ale také z Ameriky, zejména z USA. Pravidelně se zde prezentuje rovněž Česká republika, jejíž účast je zajišťována, stejně jako u jiných zahraničních veletrhů, společností Svět knihy s.r.o. s podporou Ministerstva kultury ČR. Mezi pravidelné zástupce českých nakladatelů patří Albatros, Artur, Knižní klub, Baobab, Mladá Fronta, Fragment nebo Egmont.

Součástí veletrhu je Illustrators exhibiton, prestižní výstava nejlepších světových knižních ilustrací v oblasti beletrie a non-fiction literatury. Každý ročník představuje díla ze země, která je čestným hostem. V roce 2009 byla čestným hostem Korea. Po skončení výstavy v Bologni se výstava přesouvá do Japonska. Mezi vystavenými pracemi se letos objevily také ilustrace českých a slovenských autorů.

Současnost

Veletrh dětské knihy v italské Bologni je nejvýznamnějším mezinárodním veletrhem v oblasti literatury pro děti a mládež. Jak už bylo řečeno, veletrh je akcí čistě obchodní. Hlavními úkoly veletrhu je zprostředkovat setkání mezi všemi, kteří se podílejí na produkci dětské literatury. Mezi ně patří samozřejmě nakladatelé, literární agenti, ilustrátoři a knihkupci, setkávají se tu i filmoví a televizní producenti, aby dohodli podmínky nákupu práv ke knižním předlohám. Důležitou skupinu tvoří knihovníci, kteří mají velký vliv na podporu četby dětí a mládeže.

V rámci veletrhu se pravidelně konají odborné semináře na témata jako je např. propagace dětské literatury a nových trendů v oblasti knižního obchodu. Svou konferenci pořádá také Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu – IBBY.

Pro účely prodeje autorských práv bývá přímo ve výstavních prostorách zřízeno několik center, která jsou po celou dobu konání vystavovatelům i návštěvníkům k dispozici. K jednáním o práva na vydávání knih je určeno The Literary Agents Centre, pro nákup práv k filmovým a televizním zpracováním je určeno TV/Film&Licesing Centre. Dalším důležitým jednacím místem, které ovšem není určeno pro distribuci autorských práv, je Translators Centre. V tomto centru probíhají jednání mezi nakladateli a jednotlivými překladateli a probíhá zde mj. registrace do Světového adresáře překladatelů dětských knih¹¹.

¹¹ Bologna Children's Book Fair [online] – oficiální internetová stránka veletrhu

Předáváno je každoročně několik cen, jednou ze zásadních je Bologna Ragazzi Award. Je udělována ve třech hlavních kategoriích - beletrie (Fiction), naučná literatura (non-fiction) a new horizon, která je určena pro literaturu z oblasti Asie, Latinské Ameriky, arabských zemí a Afriky. Mezi oceněnými knihami se objevují také české tituly, naposledy v roce 2008 získala cenu v kategorii non fiction kniha Petra Síse Zed', v níž formou komiksu zpracoval období komunistické totality.

London Book Fair

Historie

První ročník Londýnského knižního veletrhu¹² se konal v roce 1971. Tehdy se jednalo o výstavu malých a specializovaných nakladatelství (Small and Specialist Publisher Exhibiton – SPEX) určenou zejména knihovníkům¹³. Od té doby se významně rozrostl, zejména co do mezinárodní účasti, a dnes je druhým největším a nejvýznamnějším knižním veletrhem v Evropě. Každoročně se jej zúčastní mnoho britských a mezinárodních vystavovatelů, v roce 2008 se prezentovalo celkem 693 vystavovatelů, z toho 263 zahraničních z téměř 50 zemí¹⁴.

Od svého založení změnil LBF několikrát místo konání. První ročníky byly uspořádány ve výstavních prostorách Barbicanu, které postupem času přestaly vyhovovat vzrůstajícímu počtu vystavovatelů a návštěvníků. Akce se tedy přesunula do Olympia Grand Hall, kde se konalo jedenáct ročníků. Tato budova, postavená v roce 1886 ve viktoriánském stylu, byla velmi reprezentativním místem nejen svou architekturou, ale také rozlohou přes 19 000 m². V roce 2006 změnil veletrh místo svého konání, když se přesunul na výstaviště London's Docklands area, které ovšem nebylo, vzhledem ke svému umístění, výhodné zejména pro zahraniční vystavovatele. Proto se další ročník konal již v Earl's Court, v londýnské čtvrti Kensington, v němž se uskutečnil i letošní ročník. Přestože tato budova nabízí menší plochu než Olympia Grand's Hall, asi 17 000 m², poskytuje vystavovatelům veškeré potřebné zázemí.

V roce 2006 měl pořadatel veletrhu ve Frankfurtu zájem pořádat také veletrh londýnský¹⁵. Jednání však nedopadla pro německé pořadatele dobře, organizátoři

¹² Dále v textu je použita zkratka LBF – London book fair

¹³ BING, Jonathan, London Book Fair : right place, right time, s. 37.

¹⁴ Údaje převzaty z oficiální statistiky pořadatele, spol. Reed Exhibition.

¹⁵ SMITH, Laura, London Book Fair wins out after Frankfurt challenge.

LBF totiž podepsali dlouhodobou dohodu s provozovateli výstaviště Earl's Court EC&O Venues.

Současným pořadatelem je společnost Reed Exhibitions, mezinárodní společnost pořádající mj. také knižní veletrhy BookExpo America, BookExpo Canada, Tokyo International Book Fair a Salon du Livre v Paříži. LBF je pořádán s finanční podporou The Booksellers Association, společnosti sdružující britské nakladatele a knihkupce. Od roku 2002 je ředitelem LBF Alistair Burtenshaw¹⁶.

Současnost

LBF se koná každý rok v druhé polovině dubna v prostorách výstaviště Earl's Court. Účastní se ho vystavovatelé z řad britských a mezinárodních nakladatelů, distributorů a literárních agentur. Dále je zde rozsáhlá prezentace jednotlivých států (Francie, Polsko, Vlámko, Finsko, Rusko, Saudská Arábie a další). Obsáhlé expozice mají také jiné knižní veletrhy – zejména Frankfurtský veletrh nebo mezinárodní veletrh v Abu Dhabi.

Veletrh není přístupný široké veřejnosti, účastní se ho zejména odborní návštěvníci ze všech oblastí knižního obchodu, dále řada knihovníků a studentů literatury a příbuzných oborů. Přístup je podmíněn registrací, není tedy možné koupit si vstupenku přímo na výstavišti, registrace je ovšem možná v průběhu celé akce.

LBF je akcí, jejíž hlavním účelem je nabízet a zprostředkovávat prodej autorských práv, nejen k dílům literárním, ale také filmovým a televizním. K tomuto účelu slouží zejména International Rights Center (ICR), kde jsou po celou dobu konání k dispozici u téměř 400 stolů¹⁷ zástupci nakladatelství, literární agenti, knihkupci a jednání zde probíhají nepřetržitě. Pro lepší orientaci a snadné hledání je vydáván seznam všech účastníků v ICR s uvedením číselného označení jejich stolů.

Jednání a schůzky však probíhají téměř na každém stánku¹⁸. Zejména velcí vystavovatelé, jako např. Francie, Frankfurter Buchmesse nebo nakladatelství Penguin Group mají k dispozici větší prostory k obchodním schůzkám. Většina účastníků se shoduje v tom, že mají během veletrhu velmi nabitý program, někteří přijíždějí již několik dní předem nebo si své schůzky domlouvají během roku¹⁹.

¹⁶ The London Book Fair [online] – oficiální internetová stránka veletrhu

¹⁷ ZALEVSKI, Jeff, London Book Fair : an affirmative occasion, *Publisher Weekly*, s. 34

¹⁸ KOSTAROVÁ, Kateřina, Londýnský knižní veletrh po třicáté páté, *Ikaros* [online]

¹⁹ ZALEVSKI, Jeff, London Book Fair : an affirmative occasion, *Publisher Weekly*, s. 34

V posledních letech se již stalo tradicí, že každý rok mívá jedna nakladatelská oblast jednoho státu či regionu větší možnosti prezentace svého trhu, tzv. Market Focus. V roce 2006 bylo ve středu zájmu Mexiko, o dva roky později byl LBF věnován arabským zemím, letos se prezentovala literatura a knižní trh Indie a příští ročník v roce 2010 bude věnován jižní Africe²⁰.

Vzhledem k obchodnímu charakteru veletrhu není doprovodný program tak bohatý, jako např. v případě veletrhu v Lipsku nebo v Praze. V rámci LBF se však pořádá mnoho odborných seminářů na témata jako je knižní obchod, dětská literatura, velkým tématem posledních let je digitální produkce a distribuce, probíhá celá řada seminářů pro knihovníky, zejména v otázce autorských práva a nových trendů ve zpřístupnění a poskytování informací. Dalšími doprovodnými programy jsou např. Author of the Day, který je pořádán od roku 2006, kdy je jeden den věnován vybranému autorovi nebo Cook Book Corner (kuchařský koutek), kde se představují šéfkuchaři z celého světa a zejména z čestné země.

Mezi vystavovateli se prezentuje také Česká republika, která se poprvé představila v roce 1999 a od roku 2004 jsou čeští nakladatelé a česká literatura pravidelně prezentovány účastníkům a vystavovatelům. Českou prezentaci zajišťuje společnost Svět knihy za podpory Ministerstva kultury ČR. Akce se účastní také zástupci českých nakladatelství (Albatros, Smart Press, Euromedia Group, Mladá Fronta), kteří zde nabízejí zahraničním nakladatelům práva k českým dílům, a jednájí o nákupu práv na překlady do češtiny.

Frankfurter Buchmesse

Historie²¹

Prvopočátky Frankfurtského knižního veletrhu sahají až do poloviny patnáctého století k Johannu Gutenbergovi. Po vynálezu knihtisku se v Evropě postupně rozrůstal počet tiskařů, vydavatelů a také prvotisků, s nimiž se začalo obchodovat. V řadě evropských měst se začaly konat trhy, některé z nich se vyvinuly do veletrhů. Nejdůležitějším místem knižního obchodu se stal Frankfurt nad Mohanem, přestože neměl univerzitu ani nepatřil k předním tiskařským střediskům. Na veletrzích probíhal obchod s významnými tisky tehdejší doby. Podstatný byl pro tehdejší

²⁰ KNOLLOVÁ, Světlana, Londýnský knižní veletrh, Ikaros [online]

²¹ WEIDHAAS, Peter, A history of Frankfurt Book Fair.

knihovny, pro které byl místem získávání tisků nově vydaných, ale také starších. V roce 1564 byl vydán první katalog vystavovatelů. V letech 1598 – 1780 byl katalog Frankfurtského veletrhu oficiální publikací městské rady.

V 16. stol. se Frankfurt stal evropským centrem knižního obchodu a veletrh začali navštěvovat filozofové a spisovatelé jako byl Giordano Bruno, Johannes Kepler nebo Erasmus Rotterdamský. O veletrhu najdeme také zmínku v řadě uměleckých děl, např. ve francouzském díle Gargantua a Pantagruel.

Od poloviny 17. století začal význam Frankfurtu jako obchodního a kulturního centra upadat. Obchod se začal vyvíjet a neprobíhal už jen v rámci veletrhu, ale během celého roku. Právě nepřizpůsobivost frankfurtských knihkupců byla jedním z důvodů, proč se centrem knižního trhu v Evropě stalo Lipsko. V důsledku reformace v Německu se intelektuální střediska začala přesouvat z katolického jihu na protestantský sever. Obchodní cesty kolem řeky Rýn byly nahrazeny cestami podél Labe vedoucí do Hamburku. Ve Frankfurtu začal klesat počet nakladatelů a knihkupců. Na konci 18. století se knižní obchod společně s veletrhem definitivně přesouvá do Lipska.

Teprve po první světové válce, v roce 1919, se začaly objevovat snahy o obnovení tradice veletrhu ve Frankfurtu. V témže roce se konal První mezinárodní veletrh ve Frankfurtu, do roku 1929 se tu konaly akce každé jaro a podzim. Jejich součástí však ještě nebyl veletrh knižní. Konala se však výstava s názvem „Německá kniha“ (The German Book). V roce 1929 obchod nejen v Německu zasáhla Velká hospodářská krize a následná druhá světová válka odsunula obnovení Frankfurtského knižního veletrhu o několik let později.

Po druhé světové válce, kdy došlo k rozdělení Německa na východní a západní, se v Lipsku konal knižní veletrh se silnou účastí zejména sovětských nakladatelství. Chyběl však veletrh pro prezentaci západoevropských a amerických nakladatelů. Místem konání takové akce se mohl stát Frankfurt a navázat tak na středověkou tradici. Jeho první ročník se konal 18. - 25. září 1949 ve spolupráci několika německých nakladatelství. Rok nebyl zvolen náhodně, právě tehdy se slavilo 200 let od narození Johanna Wolfganga von Goethe. Ředitelem byl jmenován Wilhelm Müller, významnou roli hráli Alfred Grade, tehdejší předseda Asociace nakladatelů v Hesensku, a Heinrich Cobet, spolujitel velkého knihkupectví. Prvního ročníku

se zúčastnilo 205 nakladatelů a 14 tisíc návštěvníků. Při slavnostním otevření druhého ročníku jej slavný britský vydavatel Stanley Unwin označil ve svém proslovu za „fénixe, který se znovuzrodil z popela“²².

Velmi rychle dosáhl mezinárodního významu, v roce 1953 převažoval počet zahraničních nakladatelů (505 z celkem 11 zemí) nad německými (484). Stal se centrem mezinárodního knižního trhu, kde se rozvíjely nové trendy, zejména v oblasti obchodu s autorskými právy. V roce 1951 bylo v rámci veletrhu uděleno první ocenění. Jednalo se o Mírovou cenu německého knižního obchodu (Peace Prize of the German Book Trade), která byla udělena Albertu Schweitzerovi. Cenu dostávají osobnosti z oblasti literatury, vědy a umění za významný přínos v komunikaci mezi kulturami. V roce 1989 byl oceněn přínos Václava Havla. Mezi další její držitele patří např. Jorge Semprún (1994), Jürgen Habermas (2001), Peter Esterházy (2004) nebo Orhan Pamuk (2005). Držitelem ceny za rok 2008 se stal německý umělec Anselm Kiefer²³.

Od šedesátých let bylo v rámci veletrhu zřízeno speciální centrum pro literární agenty, kteří se zde začali setkávat a sjednávat obchody. Stal se také místem, kde se prezentovaly názory ke všem aspektům knižního trhu v domácím i mezinárodním měřítku. Jeho význam překročil hranice pouhého obchodování s knihami a autorskými právy. Právě zde začala probíhat diskuze o budoucnosti literatury a stal se prostorem pro setkávání nakladatelů, literárních agentů, knihovníků, novinářů a především čtenářů. V roce 1975 se stal ředitelem veletrhu Peter Weidhaas, který jej vedl 25 let a stál tak u rozvoje veletrhu, který se mezitím stal nejdéle probíhajícím a největším knižním veletrhem na světě.

Současnost

Organizátorem veletrhu je od roku 1949 německá společnost Ausstellungs-und Messe GmbH, dceřinná společnost Německého svazu knihkupců a nakladatelů (Börsenverein des Deutschen Buchhandels). Tato společnost spolupořádá také mezinárodní knižní veletrh v Kapském městě (Jihoafrická republika) a v arabském Abu Dhabi. Vedle organizace akce je jejím hlavním úkolem prezentace německého knižního trhu v zahraničí a zpřístupnění internetového portálu z oblasti světového knižního obchodu s aktuálními informacemi o mezinárodních akcích a provoz

²² „Frankfurt phoenix rising up from ashes“. In WEIDHAAS, Peter, The Frankfurt Book Fair : 60 years and still shining example. s. 31.

²³ Der Friedenspreis des Deutschen Buchhandels [online] The Prize winners.

databáze pokrývající oblast autorských práv pro knižní a mediální trh. Současným ředitelem veletrhu je Jürgen Boos.

Akce se každoročně koná v prostorách frankfurtského výstaviště, které je se svou rozlohou 578 000 m² třetím největším výstavištěm na světě. Knižní veletrh je pořádán na zhruba 172 000 m² a každoročně se jej zúčastní kolem sedmi tisíc vystavovatelů ze 100 zemí²⁴. Loni jej navštívilo celkem téměř 300 000 lidí, z toho přes 180 000 odborných návštěvníků ze 117 zemí. Program je rozložen do pěti dní, většinou od středy do neděle. Všední dny jsou vyhrazeny pro odborné návštěvníky, mezi které patří samozřejmě také knihovníci a studenti. V tyto dny se koná řada odborných seminářů, besed a workshopů. Během víkendu je veletrh otevřen široké veřejnosti, návštěvníci mají možnost setkat se s mnoha německými a zahraničními osobnostmi na autorských čteních, autogramiádách a tematických pořadech. Neděle je také jediným dnem, kdy je možné nakoupit knihy u některých vystavovatelů. Organizátoři však nedovolují nakladatelům prodávat s veletržní slevou, knihy mohou být nabízeny pouze za běžné ceny.

Dnešní podoba veletrhu zahrnuje nejen obchodní jednání o prodeji či nákupu autorských práv, ale také mezinárodní diskusi o kulturních, sociálních a politických tématech, které svým způsobem ovlivňují současnou podobu světového knižního trhu. V rámci akce je určeno hlavní téma, které se mění každé dva roky. V minulých letech se diskutovalo mj. o latinsko-americké literatuře, subtropické Africe, vztahu dětí a knih nebo náboženství. Od roku 1976 má určitá země statut čestného hosta (Guest of Honour). Mezi státy se objevila Itálie, Německo, Španělsko, Irsko, Katalánsko, Nizozemí, země arabského světa, Korea, Polsko nebo Indie. V minulém roce se zde prezentovalo Turecko, letošní ročník bude věnován Číně a v roce 2010 bude v centru zájmu Argentina²⁵. Frankfurtský veletrh nabídl svým návštěvníkům také řadu prestižních hostů z řad spisovatelů, překladatelů a odborníků z různých oblastí. Mezi zřejmě nejznámější jména patří Umberto Eco, Günter Grass, Ilja Trojanow, Paulo Coelho nebo Orhan Pamuk.

Na veletrhu je každoročně předáváno několik literárních ocenění. Vedle cen, které udělují vystavující nakladatelé nebo organizace, je největší pozornost věnována Mírové ceně německého knižního obchodu (viz str. 21).

²⁴ BJOERNER, Susanne, The Frankfurt Book Fair, Searcher, s. 32

²⁵ Frankfurt book fair [online] – oficiální internetová stránka Frankfurtského knižního veletrhu

Významnou konferencí, která je součástí veletrhu už od roku 1987, je setkání zaměřené na otázku mezinárodních autorských práv – International Rights Directors Meeting. V jeho rámci se světoví odborníci zaměřují na současné problémy v této oblasti a nabízejí praktické rady pro sjednávání nových kontaktů a úspěšná obchodní jednání. Dalším zajímavým programem jsou akce zaměřené na překladatele. Každým rokem mohou mladí překladatelé získat zkušenosti během spolupráce na překladatelských projektech pod vedením německých a francouzských odborníků.

Pořadatelé se neustále snaží přizpůsobovat podobu a program veletrhu novým trendům v oblasti knižního trhu. Prezентují se zde nové technologie digitálního zpřístupnění knih, tzv. e-books²⁶. Přestože elektronické čtečky typu Amazon Kindle ještě nejsou příliš rozšířené, zájem o e-books vzrůstá, stejně jako počet titulů, které jsou do digitální podoby převáděny. Producenti zde představují své služby nakladatelům a knihovnám, které jsou důležité zejména pro rozšíření technologie mezi veřejnost. Dalším klíčovým tématem posledních let je otázka vzdělávání a gramotnosti. Probíhá zde diskuse o nových metodách vzdělávání dětí i dospělých. Samostatná prezentace je věnována nakladatelům učebnic pro všechny stupně vzdělávání.

Výraznou skupinu, na niž se organizátoři zaměřují, tvoří knihovníci. Během veletrhu je pro potřeby obchodních jednání zástupců knihoven zřízeno knihovnické centrum – International Librarian Centre. Ve spolupráci s Mezinárodní federací knihoven (IFLA) se konají semináře zaměřené na aktuální problémy a trendy v oblasti digitalizace, archivace dokumentů a informační společnosti. Knihovníci tvoří také velkou část odborných návštěvníků. Veletrhu se účastní rovněž zástupci z českých knihoven. Např. pro oddělení akvizice zahraničních dokumentů Národní knihovny ČR je frankfurtský veletrh dokonce akcí nejzásadnější. Mezi vystavovateli najdeme zejména německé knihovny, prezentovala se zde také Americká knihovnická asociace nebo producenti významných oborových databází, které knihovny často svým uživatelům nabízejí. Patří sem především fulltextové databáze EBSCO, Elsevier, Springer. Zajímavý je také projekt Central and Eastern European Online Library²⁷.

²⁶ KASER, Dick, Focus on ebooks : report from the Frankfurt book fair, s.15.

²⁷ BUREŠOVÁ, Irena a kol., Frankfurtský knižní veletrh v zasetí arabského světa, Ikaros [online]

Již několik let se na veletrhu prezentuje i český knižní trh. V roce 2008 se na českém stánku o rozloze 140 m² představilo 30 českých nakladatelství beletrie a naučné literatury, tiskárny a vysoké školy, např. Academia, Albatros, Fraus, Leda, nakladatelství Masarykovy univerzity Brno, Mladá fronta, VUTUM Press nebo Univerzita Palackého v Olomouci. Českou účast, jako na ostatních zahraničních veletrzích, zajišťuje především společnost Svět knihy pod záštitou Ministerstva kultury ČR. V rámci doprovodných programů se uskutečnilo také autorské čtení několika českých spisovatelů, např. ve spolupráci s Českým centrem Berlín se konalo čtení Ireny Douskové, autorky knihy Hrdý Budžes, dále se představil Michal Ajvaz nebo Miloš Urban.

Knižní veletrhy v České republice

V České republice se během roku uskuteční několik knižních veletrhů a prodejních výstav knih. Většina z nich má charakter národního nebo regionálního veletrhu²⁸, pouze Svět knihy Praha lze označit jako veletrh mezinárodní. Žádný z nich však není čistě obchodním veletrhem, který je zaměřen na prodej autorských práv. Všechny jsou přístupné široké veřejnosti a jejich doprovodný program bývá velmi bohatý. Prezentují se zde zejména čeští nakladatelé, dále knihovny, tiskárny a distributoři. Zahraniční účast mívají pravidelně Svět knihy s rozsáhlou účastí nejen evropských států a Veletrh dětské knihy v Liberci.

S výjimkou veletrhu LIBRI Olomouc probíhají všechny akce od 90. let minulého století. Od svého založení si zajistily své místo v rámci kulturních akcí v České republice a mají každoročně vysokou návštěvnost. Většina z nich má jako jeden z cílů podporu čtenářství a propagaci literatury pro děti a mládež.

V roce 2006 bylo po několika letech ukončeno pořádání dvou knižních veletrhů – Svět knihy Brno a Svět knihy dětem v Prachaticích. Tyto dvě akce, které měly být obdobou pražského a jičínského veletrhu, skončily zejména kvůli malému zájmu návštěvníků a vystavovatelů.

Veletrh dětské knihy v Liberci

První ročník veletrhu dětské knihy se uskutečnil v roce 2003 a od počátku je zaměřen na propagaci literatury pro děti a mládež a problematiku dětského čtenářství. Mezi vystavovateli se prezentují nakladatelé literatury pro děti a mládež a učebnic z České republiky i zahraničí. V roce 2008 se zde představilo 35 vystavujících a počet návštěvníků přesáhl deset tisíc. Pořadatelem je Sdružení pro Veletrhy dětské knihy, v jehož rámci spolupracuje několik institucí – Krajská vědecká knihovna Liberec, Liberecký kraj, Statutární město Liberec, Liberecké výstavní trhy a.s. a Technická univerzita v Liberci²⁹.

Každý ročník má také bohatý doprovodný program zahrnující autorská čtení a besedy se spisovateli a ilustrátory, výstavy, literární soutěže, výtvarné dílny nebo divadelní představení. Pro odborné návštěvníky jsou připraveny také přednášky a semináře na témata související s podporou čtení u dětí a mládeže. V roce 2005

²⁸ Viz Úvod: Typologie knižních veletrhů.

²⁹ Veletrh dětské knihy v Liberci [online].

proběhl dvoudenní seminář „Současnost literatury pro děti a mládež“, o rok dříve byl hlavním tématem veletrhu „Význam hlasitého čtení pro podporu dětského čtenářství“. Během akce jsou pravidelně vyhlašovány také nominace na ocenění v oblasti knižní tvorby pro děti a mládež Zlatá stuha, kterou vyhlašuje česká sekce IBBY³⁰.

Velkou skupinu návštěvníků tvoří knihovníci, kteří hrají významnou roli při vytváření vztahu dětí k literatuře. V roce 2004 se zde uskutečnil akviziční seminář a konference knihovníků Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa s názvem „Cesty ke čtenářství“³¹. V letošním roce proběhne mj. dvoudenní Konference k dětskému čtenářství, na které vystoupí řada odborníků – pedagogů, knihovníků a psychologů.

Svět knihy Praha

Historie

První ročník veletrhu Svět knihy se uskutečnil v roce 1995, kdy probíhaly v Praze dvě akce tohoto druhu současně. Jednu organizoval americký pořadatel a druhou obnovený Svaz českých knihkupců a nakladatelů. Právě na ten navazuje současná podoba veletrhu. V roce 1997 byla založena společnost Svět knihy s.r.o., která je od roku 1998 hlavním pořadatelem, pravidelným spolupořadatelem je Hlavní město Praha. Ředitelkou veletrhu je PhDr. Dana Kalinová, která jej vede již od r. 1997. U zrodu stál také Peter Weidhaas, dlouholetý ředitel Frankfurtského knižního veletrhu, který v 90. letech podpořil myšlenku pořádání mezinárodního knižního veletrhu v Praze. Letos byl také přítomen slavnostnímu zahájení k jubilejnímu 15. ročníku.

Během let prošel veletrh velmi významným vývojem. Od r. 1997 má každý ročník čestného hosta (tzv. Guest of Honour), většinou jím je stát či region, který představuje svou literaturu a kulturu. Jen jednou, v roce 2003, se jednalo o celý kontinent, tehdy byly čestným hostem země afrického kontinentu. V roce 1999 bylo také poprvé určeno ústřední téma veletrhu, které se každoročně mění a jejím hlavním cílem je poukázat na spojení literatury a jiných oblastí, na různé aspekty literatury a prostřednictvím debat, konferencí a jiných doprovodných programů představit veřejnosti různé pohledy na literární témata. V rámci veletrhu se také konalo několik

³⁰ International Board on Books for Young People – Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu.

³¹ PETRÝDESOVÁ, Dana a kol, Veletrh dětské knihy v Liberci, Národní knihovna, s. 104.

mezinárodních konferencí, např. konference o překladové literatuře a šíření překladů „Literatura bez hranic“ (r. 2001, 2006). Čestným hostem pro 16. ročník v roce 2010 bude Polsko a jeho literatura.

Rok	Čestný host	Téma veletrhu
1997	Finsko	<i>neurčeno</i>
1998	Izrael	<i>neurčeno</i>
1999	Francie	Encyklopedie – klíč k vědění
2000	Valonsko - Brusel	Město v literatuře
2001	Švýcarsko	Literární překlad
2002	země Visegrádu	Čtenář 3. tisíciletí
2003	Afrika	Dialog mezi kontinenty
2004	Irsko, Skotsko, Wales	Literatura jako zdroj inspirace
2005	Slovinsko	Knihy na cesty a o cestách
2006	Lotyšsko	Literatury severovýchodních zemí
2007	Německo, Rakousko, Švýcarsko	Literatura a multimédia
2008	Španělsko	Láska a vášně v literatuře Kniha a životní styl Egypt – 50. let české egyptologie
2009	27 ze 27 – Literatura v Evropě	Fantazie a kreativita

Tab. 1: Přehled jednotlivých ročníků a jejich českých hostů od r. 1997³²

Již od počátku se každoročně představí řada významných českých i zahraničních hostů z řad spisovatelů, překladatelů a jiných osobností kulturního života. Mezi nimi se na veletrhu představili mj. Wilbur Smith, Phillip Vanderberg, Elif Shafak, Arnošt Lustig, Ludvík Vaculík, Olga Tokarczuk nebo Paulo Coelho³³.

Především díky doprovodným akcím se zejména poslední ročníky staly i literárním festivalem. Přesto zde zůstává fakt, že veletrh a festival mají odlišné schéma organizace a celého průběhu akce. Svět knihy Praha je v tomto ohledu kombinací obou přístupů. Nakladatelé, novináři a odborníci si zde sjednávají obchodní schůzky, mají k tomu vyhrazen dokonce zvláštní prostor, ale původní význam veletrhu, obchod s autorskými právy, na který je zaměřen např. veletrh v Londýně, se zde spíše vytrácí. Veletrh je tak zaměřen více na setkání autora se čtenáři než s literárními agenty.

³²Svět knihy : společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů [online], Kronika mezinárodního knižního veletrhu Svět knihy Praha.

³³ tamtéž

Současnost

Během let se rozvržení veletrhu ustálilo – veletrh se koná během května, příp. na konci dubna, a jeho program je rozvržen do čtyř dnů – od čtvrtka do neděle. První den je určen zejména odborným návštěvníkům a novinářům, doprovodný program je nejbohatší v pátek a v sobotu, kdy je akce přístupná široké veřejnosti. Akce se koná v prostorách Průmyslového paláce na Výstavišti v Praze-Holešovicích.

Rozvržení stánků nakladatelů je rozděleno do pravého a levého křídla paláce podle zaměření jednotlivých vystavovatelů – nakladatelství zaměřená na beletrii jsou v levém křídle a nakladatelé odborné literatury, distributoři, vydavatelé multimédií jsou umístěni v pravém křídle. Využita je také střední hala, která je věnována centrálním expozicím, stálým výstavám a prezentacím kultury a literatury jednotlivých zemí. Pro lepší orientaci je každoročně vydáván katalog vystavovatelů v tištěné a elektronické podobě a také katalog doprovodných programů, v němž jsou uvedeny všechny akce konané v rámci veletrhu v chronologickém pořadí.

Téma letošního ročníku „27 ze 27 Evropa v literatuře Literatura v Evropě“ bylo určeno speciálně k předsednictví České republiky v Radě EU, jehož oficiální doprovodnou akcí se veletrh také stal. Důraz byl kladen na setkání více jak tří desítek spisovatelů z členských zemí EU, a některých nečlenských (Turecko, Norsko, Švýcarsko), s jejich nakladateli, překladateli a hlavně českými čtenáři. Inspirací byla také dlouholetá spolupráce s projektem Literature Across Frontiers (dále jen LAF), který si klade za cíl šíření překladů literatury v nesvětových a menšinových evropských jazycích. Většina autorů, kteří letos veletrh navštívili, patří k mladší generaci, kteří většinu svého života prožili v éře Evropské unie. Svou tvorbu zde představil i např. Nicolas Ancion, Arnon Grunberg, Saskia de Coster, Pauls Bankovskis, Hanne Oerstavik a českým čtenářům velmi známá Olga Tokarczuk.

Pořadatelům se každoročně vyčítá určitá komerčnost veletrhu, kdy největší stánky mívají velcí nakladatelé a malým nebo nezávislým nakladatelstvím není věnován velký prostor. Nakladatelé za svou účast na veletrhu platí a stánek mají velký tak, jak jim finanční situace dovoluje. Je tudíž logické, že velcí nakladatelé mají větší stánky a ti menší mají na svou prezentaci omezené prostředky. To stejné platí i o doprovodných programech, velké nakladatelství si může dovolit objednat sál na velkou prezentaci své produkce. Přesto např. letošní ročník přinesl více než tři sta

pořadů, které měly mimořádný význam nejen pro odbornou veřejnost z oblasti studia jazyků a literatur, ale především pro širokou veřejnost. Mnohé z nich vznikly ve spolupráci s menšími nakladatelstvími. Mnoho pořadů bylo věnováno i dětem a mládeži. Z toho vyplývá i další funkce veletrhu, totiž zapojení se do projektů určených dětem všech věkových kategorií. Za všechny lze jmenovat např. soutěž „Náš svět“, kterou spolupořádal s Národním institutem dětí a mládeže. Dále je to např. „Cena Jiřího Ortena“, která je udělována autorům do třiceti let a letos byla poprvé udělena přímo na veletrhu. Každým rokem se do aktivit veletrhu zapojují také média, především Česká televize a Český rozhlas.

Menší nakladatelé často více využívají možnosti osobně hovořit s návštěvníky, kteří se u nich zastaví, o knihách nebo autorech, jež vydávají. I oni tak mají zpětnou vazbu od svých stávajících nebo potencionálních čtenářů. Prodej knih přímo na výstavních stáncích není z hlediska zahraničních veletrhů věcí příliš obvyklou, nicméně ne zcela výjimečnou. Přesto jde stále především o setkávání se všech, kteří mají na knižní produkci a literatuře jako takové svůj podíl.

Kritické ohlasy lze také zaslechnout z řad knihovníků, zejména kvůli (ne)účasti knihoven jako vystavovatelů³⁴. V posledních ročnících se pravidelně účastní Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna, před vstupem na výstaviště parkuje Bibliobus Městské knihovny Praha. Z hlediska prezentace knihoven není tedy situace úplně nejlepší. Je pravdou, že účast na veletrhu je pro většinu českých knihoven finančně nedostupná, velké nároky klade také na oblast personální – u stánku musejí být přítomni alespoň dva lidé v průběhu celých čtyř dnů. Je však důležité podotknout, že pracovníci knihoven se veletrhu v hojné míře účastní jako návštěvníci. Mnoho z nich se registruje jako odborný návštěvník a právě jim bývá určen první den veletrhu.

Nic z toho ovšem nemění fakt, že Svět knihy Praha se během let stal největším a nejznámějším knižním veletrhem a díky účasti zahraničních hostů a odborných návštěvníků jej lze zařadit mezi akce mezinárodního charakteru. Tuto skutečnost také potvrzuje přítomnost řady zahraničních vystavovatelů nejen z evropských zemí – Rusko, Španělsko, Portugalsko nebo Saudská Arábie. Příští ročník naváže na letošní

³⁴ JEDLIČKOVÁ, Petra; VOJTÁŠEK, Filip, Svět knihy = svět bez knihoven a spisovatelů?, Ikaros [online]

aktivity směřované k nejmladší generaci, jeho hlavním tématem bude program „Rosteme s knihou – literatura pro děti a mládež“.

Polabský knižní veletrh

Prvním z podzimních knižních akcí v České republice je Polabský knižní veletrh, který se koná od roku 2004 v Lysé nad Labem na počátku září. Pořadatelem je společnost Výstaviště Lysá nad Labem spol. s r.o. ve spolupráci s Městskou knihovnou Lysá nad Labem, která v rámci doprovodného programu veletrhu uděluje Cenu knihovníků za nakladatelský počin v oblasti literatury pro děti a mládež³⁵. Dalším oceněním je Cena Polabského knižního veletrhu, kterou udělují organizátoři za celoživotní přínos v oblasti literatury. V roce 2007 byla udělena Jiřímu Žáčkovi, o rok později spisovatelce Marii Kubátové.

Stejně jako Veletrh dětské knihy v Liberci se organizátoři zaměřují na podporu dětského čtenářství a rádi by se více zapojili do kampaně na podporu literatury pro děti a mládež Rosteme s knihou.

Svět knihy dětem

V rámci kampaně Rosteme s knihou probíhá od roku 2002 další akce zaměřená na propagaci literatury pro děti a mládeže. Prodejní výstava knih pod názvem „Rosteme s knihou aneb Svět knihy dětem“ se koná začátkem září v Jičíně v rámci festivalu „Jičín – město pohádky“ a jeho pořadatelem je společnost Svět knihy s.r.o. ve spolupráci s městem Jičín, Městskou knihovnou v Jičíně a Nadačním fondem „Jičín – město pohádky“³⁶.

V rámci kolektivní expozice se zde prezentují nakladatelství zaměřená na literaturu pro děti a mládež - Albatros, Artur, Mladá fronta, Slovart a další. Pro návštěvníky je připraven doprovodný program v podobě výstav, soutěží, autorských čtení a výtvarných děl.

Akce je velmi využívaná knihovnicí zejména z dětských oddělení městských knihoven, kteří zde knihy nejen nakupují, ale připravují také vlastní programy pro děti. Z hlediska akvizice je pro knihovny výhodná zejména v poskytované slevě. Na

³⁵ Výstaviště Lysá nad Labem – výstavy a veletrhy [online], Polabský knižní veletrh.2009.

³⁶ CHRTKOVÁ, Kamila, Jičín – město pohádky. Rosteme s knihou [online]

knihy je poskytována plošná veletržní sleva 10%, pro knihovny je však ještě o 5% vyšší.

Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě

Knižní veletrh v Havlíčkově Brodě, který se každoročně koná v první polovině října, je důležitý zejména díky účasti malých nebo specializovaných nakladatelství, která se na jiných akcích neprezentují. Smyslem zejména prvních ročníků bylo setkání a zprostředkování kontaktů pro nová nakladatelství a knihkupce. Lze tedy říci, že pro začínající nakladatelství je tato akce jednou z nejvýznamnějších.

Pořadatelem je od prvního ročníku, který proběhl v roce 1991, Literární agentura PhDr. Markéty Hejkalové³⁷. Počet vystavovatelů se každoročně pohybuje kolem 160, což řadí Podzimní knižní veletrh na druhé místo hned za Svět knihy Praha³⁸. Kromě českých nakladatelství se účastní také několik zástupců ze Slovenska. Místem konání je Kulturní dům Ostrov v Havlíčkově Brodě.

Součástí jsou od roku 2000 také doprovodné akce v podobě autogramiád, besed, výstav a seminářů. Pro knihovníky je podstatný zejména Národní akviziční seminář, který organizuje Krajská knihovna Vysočiny ve spolupráci s Národní knihovnou Praha. Od roku 2002 pořádá také česká sekce PEN klubu cyklus autorských čtení, kde vystoupili např. Jaroslav Rudiš, Miloš Urban nebo Irena Obermannová. V průběhu veletrhu bývají také oceněny nejkrásnější knihy veletrhu v různých kategoriích, např. cenu za nejkrásnější naučnou knihu uděluje Kraj Vysočina, oblast beletrie je oceněna městem Havlíčkův Brod a Evropská akademie pro demokracii udílí cenu za nejprínosnější knihu v oblasti politické literatury.

K lepší informovanosti vystavovatelů a návštěvníků slouží tzv. virtuální veletrh, který je přístupný na oficiálních internetových stránkách pořadatele³⁹. Je zde přístupný seznam vystavovatelů, který je rozdělen mj. také podle žánrů. Další funkcí je možnost objednat si knihy u nakladatelů, které si pak návštěvníci mohou vyzvednout přímo na veletrhu. U každého záznamu jsou k dispozici základní údaje a krátká anotace knihy nebo stručná charakteristika vystavovatele. Návštěvníci zde naleznou přehled doprovodných akcí.

³⁷ HEJKALOVÁ, Markéta, 19. Podzimní knižní veletrh : Havlíčkův Brod, 9. a 10. října [online]

³⁸ TONAROVÁ, Veronika, 13. podzimní knižní trh v Havlíčkově Brodě, Ikaros [online]

³⁹ Virtuální veletrh

Libri Olomouc

První ročník proběhl v roce 1985 a o devět let později, v roce 1994 se jeho součástí stal také literární festival, který má podobu doprovodných programů nejen literárních, ale také hudebních⁴⁰. Veletrh se dříve konal v jarních měsících, od roku 2007 byl přesunut na konec listopadu. Pořadatelem akce je společnost Výstaviště Flora Olomouc a.s., která provozuje stejnojmenné výstavní prostory. Na přípravě literárního festivalu se podílí Univerzita Palackého v Olomouci, Vědecká knihovna Olomouc, Památník národního písemnictví nebo Státní okresní archiv Olomouc.

Doprovodný program veletrhu se nijak neliší od ostatních – jedná se převážně o besedy a autorská čtení se spisovateli a básníky, autogramiády, pořady určené dětem a výstavy s literární tematikou. Organizátoři každoročně vyhlašují několik literárních soutěží pro amatérské básníky – Noc básníků, Poezie ze šuplíku – a pro studenty středních škol – Literatura bez taháku. Udělována je také cena veletrhu Kniha Libri, která je udělována na základě přihlášek nakladatelů.

⁴⁰ Výstaviště *Flora Olomouc* [online], LIBRI 2008-Knižní Olomouc

Využití knižních veletrhů v akviziční činnosti knihoven

Akvizičními zdroji jsou pro knihovny dnes především distributoři a internetová knihkupectví, zejména ve větších nebo specializovaných knihovnách. Pracovníci mají k dispozici kontakty na vlastní distributory, kteří jim objednávky dovážejí často přímo do knihovny, tím odpadá složitá přeprava knih z kamenných obchodů. U pravidelných dodavatelů mají také větší možnost získávání slev⁴¹. Z finančního hlediska je také výhodnější nákup přes internetová knihkupectví, kde jsou knihy často nabízeny se slevou 10%, někdy i více. Na některých zahraničních veletrzích je přímý prodej knih omezen nebo neprobíhá vůbec. Např. na Frankfurtském knižním veletrhu se knihy mohou prodávat pouze poslední den, ovšem bez možnosti poskytování slev. Tento fakt je také důvodem, proč nemohou být některé veletrhy přímým akvizičním zdrojem a knihovníci je tak mohou využít jen pro získání nových kontaktů, sjednání spolupráce nebo se účastní odborných seminářů.

V akviziční činnosti knihoven hrají nezastupitelnou roli také knižní veletrhy. Jejich využití závisí na charakteru konkrétní instituce a jejího vlastního způsobu akvizice. Ne všechny knihovny nakupují publikace přímo na veletrzích. Tento způsob využívají především menší městské knihovny zejména díky veletržním slevám, jež velká část vystavovatelů nabízí, a které nemají své pravidelné dodavatele.

Větší knihovny využívají tyto akce zejména k získávání nových kontaktů na distributory nebo obnovu stávajících, doplnění přehledu o nových publikacích či celých nakladatelství a využívají je také jako místo setkávání se svými kolegy z jiných institucí.

Akviziční pracovníci považují knižní veletrhy za akce velkého kulturního významu nejen pro odborníky, ale také pro širokou veřejnost, což je případ zejména českých knižních veletrhů. Na některých veletrzích se prezentují také producenti oborových databází, databázových center nebo jsou v rámci doprovodných akcí pořádány přednášky a semináře k aktuálním trendům v nakladatelské a literární oblasti. Lze tedy říci, že veletrhy jsou pro knihovníky přínosné z hlediska celkového přehledu o moderních informačních zdrojích a nových trendech.

⁴¹ BOLDIŠ, Petr, KOVAŘÍK, Tomáš, Akvizice prostřednictvím nakladatelů, distributorů a internetových knihkupectví, Ikaros [online]

Následující kapitola stručně shrnuje vztah akvizice a veletrhů ve vybraných institucích. I přes opakované žádosti se nepodařilo získat vyjádření z Moravské zemské knihovny v Brně. Pro zjištění akviziční činnosti v oddělení zahraničních knih NK ČR proběhl rozhovor přímo s paní Mgr. Světlanou Knollovou, vedoucí oddělení, a v knihovně T.G.M. s paní ředitelkou Mgr. Alenou Matuszkovou. V ostatních případech byl dotazník rozeslán emailem.

Národní knihovna

Z Národní knihovny se podařilo získat stanoviska z akvizičních pracovišť pro českou a zahraniční literaturu. Jejich postoje byly natolik rozdílné, že jsou rozděleny do zvláštních podkapitol.

Oddělení doplňování domácích fondů

Pracovníci oddělení domácí akvizice NK ČR pravidelně navštěvují několik knižních akcí v České republice. Jedná se zejména o Svět knihy Praha, Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě, Veletrh dětské knihy v Liberci a Polabský knižní veletrh v Lysé nad Labem. Z hlediska akvizice starších publikací navštěvují také antikvární veletrhy v Praze, které však nejsou předmětem této práce.

Pro toto oddělení NK ČR jsou veletrhy zásadním zdrojem informací zejména pro oblast povinných výtisků neperiodických publikací – informace o nových titulech, nakladatelích a distributorech, získávání edičních plánů, obnovení kontaktů a případné navázání nové spolupráce. Zároveň jsou také přímým akvizičním zdrojem, pracovníci zde přímo u nakladatelů nakupují především novinky, které ještě nejsou v distribuci, využívají také výhodné veletržní slevy, především u dražších odborných publikací.

Oddělení doplňování zahraničních fondů

Nejdůležitějším knižním veletrhem je pro oddělení akvizice zahraničních publikací Frankfurtský knižní veletrh, jehož se pracovníci každoročně účastní jako odborní návštěvníci. Dále se účastní především veletrhů non-fiction v Moskvě, Salon du Livre v Paříži, Londýnského knižního veletrhu, Lipského knižního veletrhu a domácí akce Svět knihy Praha. V roce 2008 se zúčastnili také prvního ročníku veletrhu ve Vídni.

Z pohledu akvizice zahraničních titulů jsou veletrhy nejdůležitější zejména pro zmapování knižního trhu, který je u zahraničních odborných publikací velmi rozsáhlý. Pokud se objeví nový nakladatel, je možné získat přímo na výstavním stánku přesnější přehled o jeho tématickém profilu, o vizuální i obsahové kvalitě publikací a případné vyjednání další spolupráce.

Zajímavým způsobem probíhá také využití prezentujících distributorů. Akviziční oddělení má samozřejmě své zavedené distributory, kteří se zúčastňují veletrhů např. ve Frankfurtu nebo Londýně. Často podává knihovna objednávky titulů přímo na místě, kde je získá také za výhodnější ceny. Nebo naopak objednává tituly předem a poslední den veletrhu si tyto knihy odvázejí.

Na zahraničních akcích bývají také velké expozice exotických literatur, jako je region Střední a Jižní Ameriky, Afriky a Asie. Navázání osobního kontaktu právě na veletrzích je pro akvizici publikací z těchto zemí velmi přínosné. Poslední den frankfurtského veletrhu bývá také možnost některé tituly exotické produkce přímo získat. Jinak je ovšem přímá akvizice na zahraničních veletrzích velmi omezená také vzhledem k jejich charakteru (viz předchozí kapitoly).

Vedoucí oddělení Světlana Knollová také potvrzuje, že se na těchto akcích setkávají s kolegy ze zahraničních knihoven, vyměňují si zkušenosti, kontakty a někdy z těchto setkání vzniká další spolupráce.

Městská knihovna v Praze

Pracovníci akvizičního oddělení Městské knihovny v Praze navštěvují pravidelně pouze Svět knihy Praha, z ostatních českých veletrhů pak nepravidelně Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě. Ze zahraničních akcí navštívili jen veletrh ve Vídni v roce 2008, letos na podzim se chystají také do Frankfurtu a zúčastnili se také veletrhu v italské Bologni.

Z pohledu akvizičního oddělení nemají knižní veletrhy nijak zásadní význam v získávání titulů do knihovního fondu. Důležitější a snadnější je akvizice prostřednictvím povinných výtisků a od distributorů. Hlavní přínos je tedy v navazování kontaktů zejména s mimopražskými nakladateli a k doplnění všeobecného přehledu. Na některé veletrhy jezdí také zástupci jiných oddělení, např. z dětského oddělení, jejich aktivity však nesouvisí s akvizicí.

Knihovna společenských věd T.G.Masaryka v Jinonicích

Pro tuto knihovnu nejsou knižní veletrhy, z hlediska akvizice, příliš užitečné. Navštěvují v podstatě pouze pražský Svět knihy, pracovníci nejezdí ani na zahraniční akce. Podle slov paní ředitelky Aleny Matuszkové nakupují na veletrhu jen výjimečně, mají své dodavatele, s nimiž jednájí přes celý rok. Vzhledem k tématickému profilu knihovny není mezi vystavovateli taková nabídka, aby bylo výhodné nakupovat přímo na výstavišti. Využívají však možnosti objednávat tituly u dodavatele přímo na veletrhu a knihy dodat později, ovšem za výhodnější veletržní ceny.

V tomto případě jde tedy spíš o získání všeobecného přehledu o knižním trhu a setkání s kolegy z jiných institucí. Pracovníci knihovny se ani neregistrují jako odborní návštěvníci, protože vstupenky často dostanou jako pozornost od svých dodavatelů.

Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku

Pracovníci této knihovny navštěvují velmi nepravidelně jen české knižní veletrhy. Ředitel knihovny Mgr. Miloš Richter jezdí na veletrh Libri do Olomouce, což je geograficky nejbližší akce tohoto druhu. Jiní pracovníci jezdí také na Svět knihy Praha, ovšem spíše z osobního než profesního zájmu. Pro doplnění knihovního fondu využívají především své vlastní distributory než nákupy přímo u vystavovatelů. Knižní veletrhy nevyužívají ani jako místo setkávání se s kolegy z jiných knihoven. Stručně by se tedy dal význam veletrhů v akviziční činnosti této knihovny jako malý. Nelíbí se jim ani úroveň některých vystavovatelů, kdy jim na jejich stáncích chybí především nové tituly.

Shrnutí

Pro akviziční oddělení výše popsaných knihoven jsou veletrhy nejpodstatnější z hlediska získání informací o nových nakladatelstvích a jejich titulech, získání všeobecného přehledu v oblasti knižního trhu a získávání nových kontaktů. Přímý nákup využívají výjimečně, často mají publikace objednané u svých distributorů již před veletrhem, které si poslední den akce kupují a odvázejí. Pracovníci z oddělení akvizice domácích fondů nakupují u vystavovatelů především nové publikace, které ještě nejsou v distribuci. Často se zde setkávají se svými kolegy z jiných knihoven,

a to jak na odborných seminářích a besedách, tak i nad kávou v některé z literárních kaváren.

Prakticky všechny knihovny navštěvují české knižní veletrhy, zejména pak Svět knihy Praha a Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě. Knihovna v Jeseníku se účastní jen olomouckého veletrhu. Zahraničních akcí se účastní pouze zástupci Městské knihovny Praha a Národní knihovny ČR, nejvíce pracovníci oddělení akvizice zahraničních dokumentů, pro které je stěžejní veletrh ve Frankfurtu nad Mohanem.

Především na zahraničních veletrzích se akreditují jako odborný návštěvník, což je výhodné zejména z finančního hlediska – vstupné bývá levnější. Jako odborný návštěvník také dostávají katalog vystavovatelů, který obsahuje kontakty na vystavovatele a také jejich umístění na výstavišti. Na českých veletrzích akreditace většinou nebývá, někdy dostávají také volné vstupenky od svých distributorů.

Oslovené knihovny se shodují také v postoji ohledně přínosu knižních veletrhů jako kulturních akcí. Považují je za důležité z hlediska propagace četby a literatury jako takové, zvláště pak u dětí a mládeže. Soukromě, pokud jim čas dovolí, se rádi účastní i doprovodných programů.

Závěr

V této práci byla představena historie i současná podoba čtyř nejvýznamnějších evropských knižních veletrhů, z nichž je každý zástupcem jiného typu – od výhradně obchodních až po akce s velkým podílem literárních akcí. Knižní veletrh v Londýně je určitým přechodem mezi těmito druhy, veletrh v italské Bologni je zástupcem akce zaměřené výhradně na literaturu pro děti a mládež.

Zároveň byl podán ucelený přehled současných akcí v České republice, největší prostor byl věnován jedinému českému veletrhu, který je označen jako veletrh mezinárodní – Svět knihy Praha. Ale i ostatní akce mají svůj regionální význam. Jejich důležitou funkcí je propagace literatury pro děti a mládež a podpora čtenářství.

Tématem práce bylo také zpracování způsobu využití těchto akcí jako akvizičního zdroje vybraných knihoven. Bylo zjištěno, že veletrhy přestávají být přímým akvizičním zdrojem. Místo toho zde pracovníci získávají všeobecný přehled o podobách a proměnách knižního trhu a získávají kontakty na nové nakladatele a distributory nebo obnovují již stávající kontakty. Zejména zahraniční veletrhy jsou významné také z hlediska konání odborných seminářů a workshopů. V tomto ohledu jsou důležité pro všechny knihovníky a informační pracovníky, tedy nejen pro akviziční oddělení.

Jak už bylo několikrát naznačeno, knižní veletrhy hrají nezastupitelnou úlohu ve vývoji knižního trhu. Mají svůj význam také v oblasti šíření a propagaci literatury a čtenářství ve světě. Jsou místem, kde se diskutuje o nových trendech a o otázkách spojených s politickou, ekonomickou, kulturní a sociální situací v řadě zemí. Především jsou však místem setkávání mezi zástupci všech oblastí knižního trhu a příbuzných oborů. I v době elektronické komunikace je důležité o knihách hovořit a diskutovat nejen v prostředí internetu, ale také osobně, v přímém kontaktu s jejich tvůrci. Právě z tohoto důvodu budou knižní veletrhy stále jedním z podstatných míst probíhající diskuze. Vysoká účast vystavovatelů i návštěvníků všech významných knižních veletrhů je toho důkazem.

Použitá literatura

ASHLING, Jim. Book Fair breaks attendance record while Europe looks to the Future. *Information Today*. Roč. 25, č. 11, s. 24-25. ISSN 8755-6286.

BARTOŠOVÁ, Hana. Lipský knižní veletrh. *Knihovní obzor : čtvrtletník Vědecké knihovny v Olomouci*. 1996, č. 2. ISSN 1210-5791.

BING, J. London Book Fair: right place, right time. *Publishers Weekly*. 1998, roč. 245, č. 14, s. 37-39. ISSN 0000-0019.

BJOERNER, Susanne. The Frankfurt Book Fair. *Searcher*. 2003, roč. 15, č. 1, s. 32-36. ISSN 1070-5795.

BOLDIŠ, Petr, KOVAŘÍK, Tomáš. Akvizice prostřednictvím nakladatelů, distributorů a internetových knihkupectví. *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 9 [cit. 2009-05-29]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/409>> ISSN 1212 – 5075.

Bologna Children's book fair [online]. BolognaFiere Group, c2009, [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.bookfair.bolognafiere.it>>

BUREŠOVÁ, Irena a kol. Frankfurtský knižní veletrh v zajištění arabského světa. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 11 [cit. 2009-05-20]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1791>> ISSN 1212-5075.

BusinessInfo.cz [online]. CzechTrade, c1997-2009 [cit. 2009-05-20]. Informace o Knižním veletrhu v Lipsku 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/nemecko/informace-knizni-veletrh-lipko-2009/1000636/52516/>>

FORET, Miroslav a kol. *Vystavujeme na veletrhu*. Praha : Computer Press, 2002. 110 s. ISBN 80-7226-645-4.

Frankfurt book fair [online]. Börsenverein des Deutschen Buchhandels, [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.frankfurt-book-fair.com/en/fbf/>>

Der Friedenspreis des Deutschen Buchhandels [online] Börsenverein des Deutschen Buchhandels [cit. 2009-05-25]. The Prize Winners. Dostupné na WWW:

<<http://www.boersenverein.de/de/112226>>

HEJKALOVÁ, Markéta. *19. Podzimní knižní veletrh : Havlíčkův Brod, 9. a 10. října 2009* [online]. Nakladatelství Hejkal, aktual. 15.03. 2009 [cit. 2009-05-29]. Historie a ohlasy. Dostupné na WWW: <<http://www.hejkal.cz/trh/historie.asp>>

HEJKALOVÁ, Markéta. *19. Podzimní knižní veletrh : Havlíčkův Brod, 9. a 10. října 2009* [online]. Nakladatelství Hejkal, aktual. 15.03. 2009 [cit. 2009-05-29]. Virtuální veletrh. Dostupné na WWW: <<http://www.hejkal.cz/vv/>>

CHRTKOVÁ, Kamila. Jičín– město pohádky. In *Rosteme s knihou* [online]. Rosteme s knihou, c2007 [cit. 2009-05-20]. Dostupné na WWW:

<http://rostemesknihou.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=326&Itemid=89>

JEDLIČKOVÁ, Petra; VOJTÁŠEK, Filip. Svět knihy = svět vez knihoven a spisovatelů? *Ikaros* [online]. 2000, roč. 4, č. 6 [cit. 2009-05-20]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/611>> ISSN 1212-5075.

KASER, Disk. Focus on ebooks : report from Frankfurt book fair. *Computers in Libraries*. 2009, roč. 29, č. 1. s. 15. ISSN 1041-7915.

KNOLLOVÁ, Světlana. Londýnský knižní veletrh. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 5 [cit. 2009-05-12]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4708>> ISSN 1212-5075.

KOSTAROVÁ, Kateřina. Londýnský knižní veletrh po třicáté páté. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 5 [cit. 2009-05-20]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1632>> ISSN 1212-5075.

Leipziger Buchmesse [online]. Leipziger Messe [cit. 2009-05-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.leipziger-buchmesse.de/>>

The London Book Fair [online]. Reed Exhibitions, c2009 [cit 2009-05-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.londonbookfair.co.uk/>>

LOTTMAN, Herbert. Leipzig : Germany's other book fair seeks a new role. *Publishers Weekly*. 1995, roč. 242, č. 15, s. 11. ISSN 0000-0019.

LOTTMAN, Herbert. Bologna 95 . Let's make a new deal. *Publishers Weekly*. 1995, roč. 242, č. 15, s. 38-39. ISSN 0000-0019.

PETRÝDESOVÁ, Dana; PROVÁZKOVÁ, Ivana. Veletrh dětské knihy v Liberci podruhé. . *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 2 [cit. 2009-05-20]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1567>> ISSN 1212-5075.

PETRÝDESOVÁ, Dana a kol. Veletrh dětské knihy v Liberci. *Národní knihovna*. 2004, roč. 15, č. 2., s. 103-104. ISSN 0862-7487.

SMITH, Laura. London Book Fair wins out after Frankfurt challenge. *Information World Review*. 2006, č. 225, s. 2. ISSN 0950-9879.

Svět knihy : společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů [online]. Praha : Svět knihy, c2007 [cit. 2009-05-20]. Kronika mezinárodního knižního veletrhu Svět knihy Praha. Dostupné na WWW: <<http://www.svetknihy.cz/cz/menu/press/kronika-mezinarodniho-knizniho-veletrhu-svet-knihy-praha/>>

TONAROVÁ, Veronika. 13. Podzimní knižní trh v Havlíčkově Brodě. *Ikaros* [online]. 2003, roč. 7, č. 11. [cit. 2009-05-29]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1510>> ISSN 1212-5075.

Veletrh dětské knihy v Liberci [online]. Sdružení pro veletrhy dětské knihy [cit. 2009-05-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.veletrhdetskeknihy.cz/>>

Výstaviště Flora Olomouc [online]. c2006 [cit. 2009-05-20]. LIBRI 2008-Knižní Olomouc. Dostupné na WWW: <<http://www.flora-ol.cz/view.php?cisloclanku=2008090004>>

Výstaviště Lysá nad Labem : výstavy a veletrhy [online]. [cit. 2009-05-20]. Polabský knižní veletrh 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.vll.cz/kalendar-vystav.php?id=1017>>

WEIDHAAS, Peter. *A history of the Frankfurt book fair*. Toronto : Dundurn Press, 2007. 280 s. ISBN 978-1-55002-744-0.

WEIDHASS, Peter. The Frankfurt Book Fair : 60 years and still shining example. *Publisher Research Quarterly*. 2009, roč. 25, č. 1, s. 30-35. ISSN 1053-8801.

ZALESKI, Jeff. London Book Fair: an affirmative occasion. *Publishers Weekly*. 2002, roč. 249, č. 15, s. 33-35. ISSN 0000-0019.

Přílohy

Mezinárodní knižní veletrhy pro rok 2009 - výběr

Cairo International Book Fair	Egypt	Káhira	21 leden - 2 únor
TIBE 2009 - Taipei International Book Exhibition	Taiwan	Taipei	04 - 09 únor
Vilnius - Baltic Book Fair	Litva	Vilnius	12 - 15 únor
24th Jerusalem International Book Fair	Izrael	Jeruzalém	15 - 22 únor
Alexandria - Alexandrina International Book Fair	Egypt	Alexandria	19 únor - 4 březen
Brussels' Book Fair	Belgie	Brusel	5 - 9 březen
Leipzig Book Fair	Německo	Lipsko	12 - 15 březen
29th Salon du Livre – Paris	Francie	Paříž	13 - 18 březen
Abu Dhabi International Book Fair	Spojené Arabské Emiráty	Abu Dhabi	17 - 22 březen
Bologna Children's Book Fair	Itálie	Bologna	23 - 26 březen
7th Bangkok International Book Fair	Thajsko	Bangkok	26 březen - 6 duben
London Book Fair	Velká Británie	Londýn	20 - 22 duben
Geneva –International Book, Press and Multimedia Fair	Švýcarsko	Ženeva	22 - 26 duben
4th St. Petersburg International Book Salon	Rusko	Petrohrad	23 - 26 duben
16th Internationale Book Festival Budapest	Maďarsko	Budapešť	23 - 26 duben
Linz – LITERA International Book Fair	Rakousko	Linz	23 - 26 duben
Seoul International Book Fair	Korea	Soul	13 - 17 květen
Prague – 15th International Book Fair – Book World 2009	Česká republika	Praha	14 - 17 květen
54th International Warsaw Book Fair	Polsko	Varšava	21 - 24 květen
BookExpo America	USA	New York	28 - 31 květen
Bookfest Bucharest	Rumunsko	Bukurešť	4 - 8 červen
4th Cape Town Book Fair (CTBF)	JAR	Kapské město	13 - 16 červen
Tokyo International Book Fair	Japonsko	Tokio	09 - 12 červenec
Frankfurt Book Fair	Německo	Frankfurt	14 - 18 říjen
Basel – Literature Festival "Buch.09"	Švýcarsko	Basilej	13 - 15 listopad

Fotografie

Lipský knižní veletrh

Zdroj: *Frankfurter Rundschau* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na www: <http://www.fr-online.de/em_cms/multifunktion/?em_cnt=1303178&em_art=galery&em_loc=3281>

Zdroj:<

<http://www.flickr.com/photos/arturobragaja/3385432963/>>

Momentka z Boloňského knižního veletrhu

Earl's Court – místo konání London Book fair

Zdroj: *London Book Fair 2009* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na www: <<http://www.londonbookfair.co.uk/page.cfm/Action=PhotoLibrary/libID=406/t=m>>

Prezentace českých nakladatelů v Londýně 2009

Zdroj: archiv autorky

International Rights Centre – London Book fair

Zdroj: *London Book Fair 2009* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na www: <
<<http://www.londonbookfair.co.uk/page.cfm/Action=PhotoLibrary/libID=406/recordGroup=21/t=m>>

Ředitelka veletrhu Svět knihy Dana Kalinová (vpravo) a bývalý ředitel Frankfurtského knižního veletrhu Peter Weidhaas (uprostřed)

Zdroj: *Svět knihy* [online]. [cit. 2009-06-27]. Frankfurtský knižní veletrh. Dostupné na www: <http://www.svetknihy.cz/cz/menu/fotogalerie/frankfurtsky-knizni-veletr/>

Interiér Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě.

Zdroj: *Finanční noviny.cz* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na [www: http://www.financninoviny.cz/tema/index_view.php?id=338096&id_seznam=6029](http://www.financninoviny.cz/tema/index_view.php?id=338096&id_seznam=6029)

Zahraníční vystavovatelé – Svět knihy 2007

Zdroj: *Svět knihy Praha 2008* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na [www: <http://sk2008.ns.greep.cz/cz/menu/fotogalerie/2007/>](http://sk2008.ns.greep.cz/cz/menu/fotogalerie/2007/)

Interiér pavilonu Literatura a design – Svět knihy Praha 2008

Zdroj: *Svět knihy* [online]. [cit. 2009-06-27]. Dostupné na [www: http://www.svetknihy.cz/cz/menu/fotogalerie/svet-knihy-praha-2008/](http://www.svetknihy.cz/cz/menu/fotogalerie/svet-knihy-praha-2008/)